

Dr. Báll Dávid*

Adalék Földes Andor életének tanulmányozásához¹

¹ A fénykép 1947-ben, Földes Lili *Two on a continent* című könyvének megjelenésekor készült.

* Báll Dávid zongoraművész, Magary Zoltán Posztdoktori Ösztöndíjas. Főiskolai adjunktus (NyF), egyetemi tanársegéd (LFZE, DE). Bővebben: <http://lfze.hu/oktatok/1571>.

Földes Andor életét és művészi munkásságát a korábbiakban már két alkalommal mutattam be.² Írásom apropója az 1953 decemberében, az *Etude Magazine*-ban (USA) megjelent cikk felfedezése, amely *Földes Andor* tollából született, „Impressions of a Musical Journey to Africa” címmel. A Hans Adler Music Museum and Library-nek köszönhetően fellelhető egy oldal-részlet egy johannesburgi lapból, a *Randy Daily Mail*ből is, ahol *Földes*ről és *Hans Adlerről* látunk közös fotót.³

Az *Etude Magazine* „napjaink egyik legjelesebb zongoristája”-ként mutatta be *Földest*, aki nemrégiben adott sikeres koncertkörútat Dél-Afrikában és a környező országokban. Megtudjuk, hogy *Földes* és felesége, *Lili* – aki mindig elkísérte Őt – Londonból indulva, 1953 májusában kezdi meg az afrikai turnét, amelynek első állomása Nairobi, Kenya volt. Az utazás igen emlékezetesre sikerült, ugyanis Khartoum és Nairobi között, még a levegőben, a repülőgép jobb szárnyába villám csapott, nem kis riadalmat okozva. Az érkezést követően a másnapi koncertjének helyszínére, az újonnan épült Kenyai Nemzeti Színházba látogattak, ahol *Földes*nek alkalma nyílt megismerkedni a hangszerrel.⁴ Ekkor érte az első meglepetés: miután igen ismerősnek tűnt neki a zongora, érdeklődésére felvilágosították, hogy tizennyolc hónappal ezelőtt a londoni Steinway House-tól vették azt, így *Földes* már biztos lehetett abban, hogy két évvel korábban azon a hangszeren játszotta *Brahms* No. 1. d-moll zongoraversenyét a londoni Royal Albert Hallban.

A második meglepődés – tudjuk meg írásából – *Nat Kofsky*val, a kiváló hegedűművésszel való találkozáskor érte. *Kofsky*nak köszönhetően – *Carl Flesch* egykori tanítványa, aki 1951 óta a Kelet-Afrikai Zenei Konzervatórium vezetője volt – *Földes* képet kaphatott a város zenei életéről.⁵ *Földes* megtudta, hogy az intézmény 1944-ben nyitotta meg kapuit – csupán néhány tanár közreműködésével, akik javarészt a háború alatt ott állomásozó brit haderő tagjaiból kerültek ki –, és diákjainak száma az elmúlt néhány évben rohamosan, 250 főre bővült. Habár a növendékek döntő százalékát európai tanulók tették ki, a zene iránti érdeklődés más származású fiatalokban is növekedést mutatott – írta *Földes*.

---

² DLA doktori dolgozat (2011.): http://fze.hu/netfolder/public/PublicNet/Doktori%20dolgozatok/ball_david/ és *A nemes feladat – emlékezés Földes Andorra születésének századik évfordulóján*, *Parlando* 2013/6. (2013. nov.). <http://www.parlando.hu/2013/2013-6/BallDavid-FoldesAndor.pdf> (2013. nov. 19).

³ Hans Georg Adler (1904 – 1979), a Johannesburgi Zenei Társaság alelnöke volt. (Forrás: wikipedia.) http://hansadlermusic-mediainfo.blogspot.hu/2013/02/blog-post_13.html

⁴ A koncert a színház nyitóhangversenye volt. (Forrás: Báll Dávid: *Földes Andor életútja és művészi munkássága – DLA doktori értekezés:22.*)

⁵ Carl Flesch (1873. okt. 9. – 1944. nov. 14.) magyar származású hegedűművész, -tanár.

East Africa Conservatoire of Music – a mai Kenya Conservatoire of Music. (Forrás: Grove Music Online.)

A különböző népcsoportok, afrikaiak, goaiak békében megfértek egymás mellett, és *Földes* megjegyzi, hogy nem sokkal korábban, egy tizennégy éves afrikai fiú, *Ambrose Nyange*, a londoni Associated Board of the Royal Schools of Music által rendezett elméleti vizsgán a maximális pontszám 95 százalékát érte el. Az öslakos diákok közül jónéhányan Európában fejezték be a tanulmányaikat, majd visszatérve oktatóként segítették honfitársaikat. *Földes* meglepéssel töltötte el, hogy betekintést nyerhetett a város muzsikusi-életébe, és külön öröm számára, hogy a jegyek mindkét szíléstjére elfogytak – a színház körülbelül 450 személy befogadására volt alkalmas. A koncertmúsorok állandó résztvevői mellett – többek között *Bach*, *Beethoven*, *Schumann* – az amerikai *Copland*, *Thomson* és *William Schumann* műveit játszotta, amiket a reprezentatív közönség igen lelkesen fogadott (*Mary Baring* asszony, Kenya kormányzójának a felesége is a hangversenylátogatók között volt, aki – *Földestől* tudni – maga is remek clavichord-játékos hírében állt).

A sikeres bemutatkozását követően Salisbury-be látogattak, újabb két zongoraest kedvéért. A hangszer tekintetében korántsem volt olyan szerencsés mint néhány nappal ezelőtt, de a második jelenésekor egy kiváló Steinway zongorával áldotta meg a sors. Fellépésének támogatója egy amatőr zenekedvelőkből álló társaság volt, a Salisbury Classical Record Club, ami vállalkozó szellemű titkárnőjének, *Bettie Templarnak* köszönhetően igen hamar Dél-Rodézia vezető koncertszervező irodájává válhatott. Olyan művészeket foglalkoztatott a háborút követően mint *Claudio Arrau*, *Eileen Joyce*, *Mischa Elman*, *Isobel Baillie*. *Földestől* azt is megtudjuk, hogy a Classical Record Club a Cape Town University Opera Company számára is szponzorált egy rodéziai körútat, akik hat operát mutattak be – köztük Menotti „The Medium” című művét, ami *Földes* szerint a leggyakrabban játszott amerikai opera –, nagy sikerrel. *Földes* jelen volt a pusztán egy éves múltra visszatekintő Salisbury Municipal Orchestra koncertjén, amely szerinte, bizonyos fenntartásokkal, igen jó előadást produkált. Dél-Rodéziában mindenki izgatottan várta a manchesteri Halle Orchestra megérkezését, akik az épp megszületésének századik évfordulóját ünneplő Bulawayóban, Dél-Rodézia második legnagyobb városában adtak hangversenyeket.

A művész találkozott a Rhodesia Herald kritikusával, *M. B. Collingwood*dal, aki maga is kiváló pianista volt és számtalan zenei témáról folytattak eszmecsereét. A cikkből kiderül, hogy miután *Földes* értesült a kortárs amerikai komponisták művei beszerzésének nehézségeiről – a dollár-korlátozás miatt –, felkereste jónéhány kiadással foglalkozó barátját, hogy küldjenek másolatokat a nemrégiben kiadott, előadásra és tanításra szánt kottáikból, amik a Salisbury Zenei Könyvtárnak a magját képezhették.

A turné utolsó állomása Union of South Africa – a mai Dél-Afrikai Köztársaság – volt, ahol tizennégy hangversenyt adott.⁶ Az első koncertre érkezése utáni nap került sor Johannesburgban, a már több mint 20 éve Afrikában élő, német származású *Hans Adler* által vezetett Johannesburg Musical Society-nek. *Földestől* megtudjuk, hogy *Adler* foglalkozását tekintve üzletember ugyan, de szívében muzsikus, aki nem sokkal korábban fejezte be három koncertből álló sorozatát mint csembalista, a South Africa Broadcasting Corporation-nek.⁷ *Földes* két alkalommal az S. A. B. C. Orchestra szólistájaként lépett pódiumra, *Jeremy Schulman* és *Anton Hartmann* vezényletével. *Schulmannal*, a kontinensen először felcsendülő Bartók II. zongoraversenyét játszotta, rendkívül nagy sikerrel. *Hartmann* dirigálásával, mindössze egy rövidke próbát követően, *Mozart* K. 453. G-dúr koncertjét adta elő. Az S. A. B. C. könyvtára számára számos kisebb lélegzetű darab és – a művész nagy örömeire – néhány amerikai mű is rögzítésre került (köztük *Copland* *Story of Our Town* című darabja is).

Földesnek az egyik legmegragadóbb zenei élményt a Cape Town Municipal Orchestrával való közös muzsikálás jelentette. *Beethoven* No. 4. G-dúr zongoraversenyét adták elő, *Enrique Jorda* inspiráló vezényletével. A cikkből megtudni, hogy *Jorda* ezidőtájt nagy sikerrel vezette a San Franciscó-i Szimfonikus Zenekart is. *Földes* rendkívüli tehetségnek tartja és nagy jövőt jósol számára. Nehéz lenne saját múltjában *Beethoven* eme koncertjéhez *Jordánál* jobb kíséret felidéznie.

Földes, tartózkodása alatt, Dél-Afrika jeles művészeivel találkozott. Ezen személyek egyike volt *Adolph Hallis*, kiváló zongoraművész, aki – *Földestől* tudni – Port Elizabeth-ben született, majd európai tanulmányait követően Johannesburgban telepedett le, s vált a város élvonalbeli pianistájává, pedagógusává. A glasgow-i születésű – akkor a Cape Town University Zenei Tanszékének vezetője, s Dél-Afrika egyik legkiválóbb zeneszerzője – *Dr. Eric Chisholm* Zongoraversenyéből játszott *Földesnek*, ami különösképp felkeltette figyelmét. Cape Town-ban lehetősége volt személyesen is megismerni a komponistát és örömmel hallotta, hogy 1953 őszére tervbe van véve az alkotó amerikai látogatása. Szintén e városban találkozott *Alfred Van Wyckkel*, a fiatal, dél-afrikai zeneszerzővel, aki megígérte, hogy annak ellenére, hogy eddig leginkább zenekarra alkotott, ír *Földes* számára darabot.

Földes nem csupán nagy, hanem kisebb városokban is fellépett, mint Port Elizabeth, Queenstown, Umtata, Kimberley. A közönség igen lelkes volt, a ráadásoknak felettébb örültek, s minden esetben a két választható program közül a zeneileg „nehezebbet”,

---

⁶ A *Randy Daily Mail*ben közölt, a fentebb említett képnek köszönhetően tudjuk, hogy *Földes* 1953. május 17-én kezdte meg johannesburgi tartózkodását.

⁷ A továbbiakban S. A. B. C.

„igényesebbet” választották. *Beethoven* Op. 109. E-dúr szonátáját számos helyen ő mutatta be a publikumnak, s igen jóleső érzés fogta el, amikor a másnap megjelenő újságok kritikáiban a cikkíró köszönetét olvashatta, hogy a koncertlátogatóknak nem a már lerágott csontot jelentő *Chopin* Asz-dúr polonézt és *Beethoven* cisz-moll (Holdfény) szonátáját játszotta, amiket szinte minden zongoraesten hallgatnak.

Földes a beszámolójának záróbekezdésében írja, hogy nagyon boldog, amiért aláírta az afrikai turnéra vonatkozó szerződést. Sosem gondolta volna, hogy ilyen kellemes időt fog eltölteni Afrikában és reméli, lesz még lehetősége ennek a nagyszerű, zeneileg nem igazán felfedezett kontinens lelkes közönségének játszani.

Köszönetnyilvánítás

Hálás vagyok *Benabdallah Marouan* kritikai megjegyzéseierért, melyeket ezúton is köszönök.